

דף י"א

הלכה כחכמים ואפי' בפטרוזא
בר דנקא

אמר רב נחמן, הלכה כדברי חכמים שאפשר
לפדות פטר חמור בשה ששונה פחות משקל
של תורה שהוא סלע. ורב יוסף אמר, אפילו שיה שנינו שיה
מעה, שהיא שתות דינר. ואמר רבא, אף אנו שנינו במשנה גדול וקטן.
והחידוש, שהיינו אומרים שאף שאפשר לפדות בשה ששונה פחות משקל
אי אפשר לפדות בשה קטן או כחוש שאינו שונה אלא מעה אחת, לזה
השמיעו שיכול.

מביאה הגמרא, שלרבי יהודה נשיאה היה פטר
חמור, ושלה אותו לרבי טרפון ושאל אותו
כמה אני צריך לתת לכהן? ואמר לו, הרי אמרו עין יפה בסלע, עין רעה
בשקל, ובינונית ברגיא. ואמר רבא הלכה ברגיא, שלשה זוזים, שהוא
פחות מסלע ויותר משקל. שואלת הגמרא, שלכאורה יש סתירה מהלכה
על הלכה. כאן אמרו הלכה ברגיא, ולעיל אמרו הלכה כדברי חכמים?
עונה הגמרא, אם בא להמלך אומרים לו שיפדה בשלשה זוזים. ואם פדה
פטר חמור בשה ששוה מעה, לא כופים אותו לפדות ביותר ממעה.

אמר רבי יצחק בשם ריש לקיש, מי שיש לו פטר
חמור ואין לו שיה לפדותו, פודהו בשויו. וריש לקיש
לא אמר את דבריו לרבי יהודה, שהרי הוא אמר שהתורה הקפידה עליו
בשה¹⁰², אלא לרבי שמעון. רב אחא שנה שרבינא הקשה כיצד העמידו
את דברי ריש לקיש כרבי שמעון? הרי במחלוקת רבי יהודה ורבי
שמעון הלכה כרבי יהודה, והתנא שאמר שמפריש טלה להפקיע את
איסורו סתם כרבי יהודה? אלא יש לומר, שפטר חמור אינו חמור מן
ההקדש, ואפשר לפדותו בכל דבר אפילו לרבי יהודה. והתורה לא אמרה
שלא יפדה אלא בשה להחמיר, אלא להקל עליו שאם פודהו בשה יכול
לפדותו בשה כחוש. רב נחמן בנו של רב יוסף פדה בשילקי, עשבים

אם אין לו שיה פודה
בשויו בכל דבר

102 לעיל (דף ט) א' שהקפידה תורה עליו בשה. ואע"ג שתירצו לעיל בשויו לא קאמרינן מקשה נקט את ההוא
אמינא דלעיל. רש"י.

שלוקות, כלומר בשויו¹⁰³.

הפודה פטר חמור של חברו פדיונו אמר רב שיזבי בשם רב הונא, הפודה פטר חמור של חברו פדיונו פדוי¹⁰⁴. ומסתפקת הגמרא, האם פדיונו לפודה, או שפדיונו לבעלים? ומבארת הגמרא, שלרבי שמעון הסובר שפטר חמור מותר בהנאה, אין ספק שהפדיון הוא של הבעלים. מפני שפטר חמור הוא ממון בעלים והכהן אינו יכול למכרו לפודה, והניח את מעותיו על קרן הצבי. והספק הוא לרבי יהודה, שאמר שפטר חמור אסור בהנאה. האם מדמים אותו להקדש, שהתורה אמרה בו, ונתן הכסף "יקם לו", כל מי שיתן הכסף ההקדש יהיה שלו. או פטר חמור אינו דומה להקדש, מפני שפטר חמור קנוי לבעלים לעניין שיכול לפדותו בשה.

הגונב פטר חמור משלם תשלומי פגל לבעלים אמר רב נחמן, יש ראייה ממה ששנינו, הגונב פטר חמור של חברו משלם תשלומי כפל לבעלים, ואע"פ שאין לו עכשיו רשות, יש לו לאחר זמן שיפדהו, וכאילו שעכשיו הוא שלו. לרבי שמעון אי אפשר לומר שאין לו עכשיו, אלא לרבי יהודה. ואם נאמר שמדמים את פטר חמור להקדש הרי לומדים מהכתוב: "וַיִּגְנֹב מִבֵּית הָאֵישׁ" ולא מבית הקדש, שאין תשלומי כפל להקדש¹⁰⁵. ואי אפשר לומר שהוא משלם תשלומי כפל, ומכאן שפדיונו לבעלים. וכך נשארת הגמרא למסקנה.

ישראל שהיו לו י' ס' פטרי חמורים הגמרא מביאה את מה ששנינו בברייתא כיצד אמרו שספק פטר חמור נכנס לדיר להתעשר?¹⁰⁶ אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן, שאינו נכנס להתעשר לא ביד כהן ולא ביד ישראל ואפילו חזר ישראל ולקחו הימנו או הכהן נתנו לו. שהרי שנינו הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה. אלא בישראל

103 וכשפודהו מברך על פדיון פטר חמור ולא בשעת התינה לכהן שמשעה שהפרישו הוא עומד ברשות הכהן כמו שאומרים לקמן. תוס'.

104 הפודה פטר חמור של חברו פדיונו פדוי ואינו דומה לתורם משלו על חברו שיש ספק בפרק אין בין המודר (גדרים דף לו:): אם צריך דעת. ששם כ' גם אתם לרבות שלוחכם ומה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל כאן לא כתיוב בעלים. תוס'.

105 וגונב נקרא מקרי איש ולא משתמע כלל מאיש למעוטי דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון איש ואשה על נקבה כמו (שמות כו) אשה אל אחותה. וכאן א' מבית האיש ולא מבית הקדש כשלומדים מרעהו ומביאים את הכ' וגונב מבית האיש משום שהכ' וגונב מדבר בתשלומים. תוס'.

שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו. היו לו עשר חמורות וילדו כולן זכר ונקבה מפריש עשרה טלאים להפקיע את איסורם ומעשרם והם שלו. ומכאן יש סיוע לרב נחמן שאמר בשם רבה בר אבוא, ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים מפריש עליהן עשרה שיים, להפקיע את איסורם, ומעשרם והם שלו¹⁰⁶.

ואמר רב נחמן בשם רבה בר אבוא ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאים בתוך ביתו, שנפלו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל. מפריש עליהם עשרה שיים, ומעשרם והם שלו.

ישראל שהיו לו טבלים וממורחים וכו' מעשרם והן שלו ואמר רב נחמן בשם רבה בר אבוא ישראל שהיו לו טבלים ממורחים בתוך ביתו, שנפלו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל, מעשרם והן שלו¹⁰⁷. וצריכים להשמיע את שלשת הדינים. מפני שאם היו אומרים את הדין בפטר חמור שהוא מופרש ועומד היינו אומרים שמתנות שלא הורמו אינן כמי שהורמו¹⁰⁸. ואם היו אומרים את הדין האחרון היינו אומרים שהוא מעשר מפני שאפשר לעשר ממנו על עצמו. אבל בפטרי חמורים שצריכים להביא שהם ממקום אחר לא אומרים שהוא כמופרש ועומד.

הלוקח ט' ממורחים מעכו"ם מעשרם והם שלו רבי שמואל בר נתן אמר בשם רבי חנינא הלוקח טבלים ממורחים מן העובד כוכבים מעשרם והם שלו, ומוכר את התרומה לכהנים. ושואלת הגמרא אם עובד כוכבים מירחם הרי התורה אמרה "דגנך" ולא דגן עובד כוכבים,

106 לפר"ת שמפרש לעיל שפודה וחוזר אפילו פעמים הרבה נא' על ספיקות קשה למה לי עשרה שייך די בשה. אבל לפירוש רש"י שאינו חוזר ופודה אלא אם כן נתנו לכהן וחוזר ולקחן נחא. ולפירושו קשה לקמן ישראל שהיו לו י' פטרי חמורין ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שייך והן שלו למה לי עשרה די באחד, שמן הדין הן שלו. ונראה שנקט עשר' לרבותא אע"ג שכולם פטר חמור כולן נכנסים לדיר להתעשר. תוס'.

107 הרבנות היא שאע"ג שבא מכת ישראל כיון שיד כהן באמצע הוא כאילו הפריש הכהן האמצעי מהם התרומה והוריש לישראל זה כל אחד בפני עצמו, ומעשרם והכל שלו ומוכר התרומה לכהנים. וה"ה אם לא נפלו לאותו כהן מישראל שתבואת כהן חייבת בתרומה אלא שאינה נותנה לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה. רש"י.

108 כל' שהשה מין אחד והחמור מין אחר ואינו מחוסר מעשה. וכאילו שנפלו לו מבית כהן החמורים לעצמם והטלאים לעצמם. אבל בתבואה מחוסר הפרשה נא' שכמו שלא הורמו בבית כהן וחוזר לאיסורם הראשון ויתנם לכהן. רש"י.

מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח עובד כוכבים¹⁰⁹!. אלא שמירחם ישראל מרשות עובד כוכבים, ישראל היה אריס בקרקע של עובד כוכבים¹¹⁰. מעשרם מפני שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר¹¹¹, והם שלו מפני שיכול לומר לו באתי מכח אדם שאינך יכול לעשות עמו דין.

המפ' פירות אצל כותי וע"ה
ה"ה בחזק' למע' ושביע'
שנינו במשנה במסכת דמאי המפקיד פירותיו
אצל הכותי ואצל עם הארץ בחזקתן למעשר
ולשביעית¹¹², לא חוששים שמא החליפם בפירות שאינם מעושרים
או בפירות שביעית. אצל העובד כוכבים כפירותיו, כפירותיו. ודאי
שהחליפם וצריך להפריש מהם¹¹³. רבי שמעון אומר דמאי, מפני יש ספק
אם החליפם או לא החליפם.

אר"א לד"ה צ' להפר'
ונח' אם בליטת לכהן
ואמר רבי אלעזר שאין מחלוקת ואפילו לרבי שמעון
שאמר שהוא ספק חייב להפריש מספק כמו שחייבים
להפריש תרומות ומעשרות מדמאי. והמחלוקת היא אם חייבים ליתנם
לכהן. התנא קמא סבר שבדאי החליפם וחייב ליתנם לכהן, ורבי שמעון
סובר שהוא דמאי, ואינו חייב ליתנם לכהן. המוציא מחבירו עליו הראיה
וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו¹¹⁴.

כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת
מעשר
רב דימי אמר את דברי רבי אלעזר ואב"י שאל
אותו אם המחלוקת היא אם צריך לתת לכהן

109 למי שדורש במנחות (דף סז.) דגנך ולא דגן עובד כוכבים הקשו למה מעשרה. שתבואה זו גדילה ונתמרחת
ברשות עובד כוכבים. וא"ת מה הק' אולי הוא סובר כמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ודגנך בא למעט מירוח
הקדש. וי"ל שמשמע לו שמדובר בגדל ברשות עובד כוכבים. אבל בסוגיא במנחות (דף סו:) מוכח שנחלקו אפי'
בגדל ברשות עובד כוכבים. וי"ל שרוצה לתרץ ככו"ע. י"ל שמשמע ממה שא' והן שלו שאין לו גזירה משום
בעלי כיסין. תוס'.

110 רש"י פי' ישראל אריס של עובד כוכבים. וקשה לפירושו בחלק עובד כוכבים הוא מריחת עובד כוכבים
ובחלק ישראל אין זה לוקח טבלים. ונראה לפרש מירחם ישראל ברשות עובד כוכבים אחר שלקחן ישראל. הלוקח
טבלין מן העובד כוכבים והם עכשיו ממורחים. תוס'.

111 תוס' שואלים אפי' יש קנין חייב לעשר מדרבנן. ולפירוש ר"ת שמפרש דוקא לוקח אחר מירוח אבל לוקח
קודם מירוח ומרחו חייב נחא. ועוד י"ל שאפילו לוקח נפטר קודם מירוח מדאורייתא מ"מ הוא יותר רבועת ממה
שהם שלו אע"פ שאין קנין. תוס'.

112 משמע מכאן שסתם עמי הארץ חשודים על השביעית, וכן בפרק לולב הגזול (סוכה לט ופ"ק דחולין (דף ו.).
וקשה ממשאלת אשת חבר לאשת עם הארץ ומשאלת אשה לחבירתה החשודה על שביעית ומשמע שלא חשים
בסתם. ובכתובות (דף כד.) פירשתי. תוס'.

113 והתנא הוה סובר שאין מירוח העובד כוכבים פוטר. רש"י.

114 דמאי כאן אינו דומה לשאר דמאי שנותן לכהן אחד ממאה. ששם הטעם הוא משום שע"ה סבר שהתורה ציותה
רק ללוי לתת תרומת מעשר. אבל כאן יש אותו ספק שיש בתרומת מעשר בתרומה גדולה. רש"י.

מפני שיש לנו ספק אם העובד כוכבים החליפם או לא. אבל אם היינו יודעים שהחליפם בודאי לדברי הכל צריך ליתנם לכהן¹¹⁵. וקשה ממה שרבי שמואל אמר בשם רבי חנינא שהלוקח טבלים ממורחים מן העובד כוכבים מעשרם והם שלו. ואמר לו שיתכן לומר שכאן מדובר, התנא קמא ורבי שמעון חולקים בתרומה גדולה, וכאן בתרומת מעשר, רבי שמואל אמר בשם רבי חנינא שהם שלו בתרומת מעשר.

אריב"ל הלוקח חולין ממורחים ואביי אמר לו שהוא הזכיר לו את דברי רבי מעכו"ם פטור מתרומת מעשר יהושע בן לוי שאונמר שלומדים שהלוקח טבלים ממורחים מעובד כוכבים פטור מתרומת מעשר, מהכתוב : "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר" ויהרמיתם ממנו מעשר מן המעשר, טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהם תרומת מעשר ונותנה לכהן¹¹⁶, ולא מטבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים.

אם מת בבית הבעלים הכהן ואם מת נהנים בו: הגמרא שואלת הרי הדבר פשוט שאם השה מת בבית הכהן הכהן נהנה בו שהרי הוא ממונו. ושואלת הגמרא הרי גם אם השה מת בבית הבעלים פשוט שהכהן נהנה בו!. ואומרת הגמרא שהיינו אומרים שהכהן לא זכה בשה כל זמן שלא בא לידו, והמשנה אומרת שמשעה שהבעלים הפרישו הוא עומד ברשות הכהן.

115 ואע"ג שלרבי שמעון מירוח העובד כוכבים פטור מכל מקום חייב משום גזירה משום בעלי כסין. תוס'.
116 כאן משמע שהלוקח חייב מדאורייתא. ור"ת הקשה מפ' הפועלים (ב"מ פח: ושם) תבואת זרעך ולא לוקח. ותירץ שלוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא. ומה שא' בפ' ר' ישמעאל (מנחות סו:) תורמין משל עובדי כוכבים על של כותיים ומשל כל על של כל ומירוח העובד כוכבים אינו פטור. לא מדובר בלוקח מן העובד כוכבים איירי שלוקח ממורח אפי' מישראל פטור מדאורייתא. אלא בעובד כוכבים התורם משלו על של ישראל. כמו שש' (תרומות פ"ג מ"ט) העובד כוכבים והכותי שתורמו תרומתן תרומה. ובפרק בכל מערבין (ערוכין לו:) בלוקח יין מבין הכותים. כי לית ליה ברירה בדאורייתא יש לפרש שתורמת דגן תירוש ויצהר נק' דאורייתא. תוס'.